

Turbulente koningstijden

Studium Generale Fryslân organiseert op 5, 12 en 19 maart in samenwerking met de Leeuwarder Courant een lezingenserie met de biografen van de koningen Willem I, II en III in Tresoar in Leeuwarden. Voorzitter van de drie avonden is oud-LC-hoofdredacteur Rimmer Mulder. De avonden beginnen allemaal om 20 uur. Prijs voor drie lezingen €17,50, voor een lezing €7,50. Kaarten zijn te bestellen via leeuwarden@polare.nl.

Met de viering van twee eeuwen koningschap in zicht, vroeg het Prins Bernhard Cultuurfonds een paar jaar geleden aan Jeroen Koch, Jeroen van Zanten en Dik van der Meulen om biografieën van respectievelijk Willem I, Willem II en Willem III te schrijven. Zij vertegenwoordigen het koningschap van de negentiende eeuw.

Willem I had al een ingewikkeld leven achter de rug voordat hij de eerste koning van Nederland werd. Jeroen Koch schreef een onthullende biografie. Maar ook de levens van Willem II en Willem III vormen een aaneenschakeling van schandalen. Voor de komst van Willem I werd Nederland bestuurd door stadhouders of vreemde mogendheden. Het was zelfs nog helemaal niet duidelijk welke rol Willem Frederik, de latere koning Willem I, precies zou gaan spelen toen hem in 1813 werd gevraagd uit zijn ballingschap terug te keren naar Nederland. De eerste vier maanden van zijn bewind regeerde hij nog op basis van de napoleontische staatswet. Pas op 16 maart 1815 riep Willem zichzelf uit tot koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Ironisch genoeg kon hij dit doen dankzij een man die hem verslagen en vernederd had: Napoleon.

We zijn met die gebeurtenis halverwege de helder geschreven biografie die Jeroen Koch publiceerde. Hij heeft de duizelingwekkend ingewikkelde taak volbracht ook het aandeel van Willem I te beschrijven vóór die het koningschap in Nederland introduceerde. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was ten onder gegaan, de Bataafse Republiek van Franse vazalstaat overgegaan in het koninkrijk Holland, met Napoleons broer Lodewijk op de troon, en vervolgens werd Nederland ingelijfd bij het Franse keizerrijk.

Willem Frederik (1772-1843) zag op zijn vijftiende dat twintigduizend Pruisische soldaten de Republiek binnenvielen om het gezag van zijn vader, stadhouder Willem V, te herstellen. De Patriotse revolutie ging echter door en in 1795 werd de stadhouderlijke familie door een leger van Fransen en Nederlandse anti-orangisten het land uitgejaagd. Vanaf die tijd begon de chaos in het leven van Willem Frederik pas echt.

In de coalitie van Britten en Russen die overal in Europa oorlog voerden tegen de Franse overheersing, speelde Willem Frederik een zwakke rol. Toch kreeg Willem het voor elkaar in 1802 het gezag over een paar Duitse staatjes te krijgen, waarvan het bisdom Fulda het belangrijkste was. Hij had zich namelijk aan de voeten van Napoleon gelegd. Willem kon eindelijk gaan besturen, al was het niet Nederland,

Koning Willem II.
FOTO LC/SIEP VAN LINGEN

maar een Duits gebied ter grootte van de provincie Groningen. Toen Napoleon zichzelf in 1804 tot keizer kroonde en Willem Frederik weigerde die vertoning bij te wonen, was zijn lot evenwel bezegeld. Napoleon ontnam hem Fulda en Willem had geen andere keuze dan zich aan te sluiten bij de Pruisen in hun strijd tegen het Franse keizerrijk. Toen maakte hij een grote fout: hij bood Napoleon zijn excuses aan. Napoleon ant-

woordde superieur. Misschien was het omdat Willem Frederik in 1806 alles verloor, dat hij troost zocht bij Julie von der Goltz, een hofdame bij wie hij vier kinderen verwekte. Koch is in staat de ingewikkelde politieke chaos in Europa net zo helder te beschrijven als de particuliere besognes van de erfprins Willem Frederik was vanuit Scheveningen het land ontvlucht; bijna negentien jaar later kwam

hij daar weer aan land als soeverein vorst. Terwijl de Europese staatshoofden in Wenen vergaderden over een nieuwe indeling van Europa, was Napoleon - uit Elba ontsnapt - weer aan een opmars bezig. De behoefte van de Europese mogendheden om Frankrijk aan de noordgrens in te dammen door een staat van voldoende gewicht, gaf Willem de kans zich tot koning van Nederland en België uit te roepen.

In die rol is Willem verrassend succesvol geweest. Hij werkte zich te pletter. En nadat zijn vrouw Mimi in 1837 was overleden, trouwde Willem niet met Julie, maar met haar collega Henriette d'Oultremont de Wégimont. Als klapstuk van deze onthullende biografie beschrijft Koch welke perikelen aan dit huwelijk met een katholieke hofdame voorafgingen. Bijvoorbeeld hoe kroonprins Willem II onder één hoedje speelde met onderwereldfiguren om zijn vader tot aftreden te dwingen.

Is de biografie van Willem I al spectaculair, dat geldt niet minder voor die van zijn zoon en kleinzoon.

Uit de biografie van Willem II, die Jeroen van Zanten schreef, komt een labiele, intelligente, chantabele en romantische man naar voren; een dolende, die gemakkelijk te paaien was om de ene na de andere samenzwering tegen zijn vader te steunen, die zich liet wijsmaken dat Frankrijk hem graag op de troon wilde en die chantabel was vanwege zijn vele (homo)seksuele escapades. Maar ook was hij de erfopvolger die zich zeer dapper gedroeg toen hij samen met de Engelsen tegen Napoleon vocht.

Onder druk van zijn vader verloofde deze Willem zich met de Britse kroonprinses Charlotte, dochter van de latere koning George V. Charlotte verbrak de verloving en Willem was daar niet rouwig om; in 1816 trouwde hij met de zus van de Russische tsaar, Anna Paulowna.

Van Zanten beschrijft hoe dubbelzinnig de rol van Willem II tijdens de Belgische Opstand was. Terrecht besteedt de biograaf veel aandacht aan de grondwetsherziening van 1848. De koning werd gemanipuleerd en gechanteerd bij het leven. Toch stemde Willem in met een wetwijziging die voorschreef dat niet de koning, maar zijn ministers verantwoordelijkheid voor de politieke besluiten droegen.

Willem had, weliswaar getrouwd met Anna, zijn hart verpand aan vele jonge mannen, maar ook aan de stad Tilburg. Toen hij daar in 1849 overleed, begon een 41 jaar durend koningschap van zijn zoon, die door zijn tegenstanders Koning Gorilla werd genoemd. Het in allerlei varianten verspreide gerucht dat Willem III zijn eigen vader heeft vermoord of laten vermoorden, draagt bij aan het beeld van een woeste, operetteachtige Oranjetelg, maar wordt door zijn biograaf Dik van der Meulen overtuigend weerlegd.

Toch blijken veel geruchten wel degelijk op waarheid te berusten. Dankzij de brieven aan zijn vader weten we dat Willem III een nauwkeurige studie maakte van zijn potentiële huwelijkspartners. Maar ook in staatsaangelegenheden zorgde Willem voor verrassingen. Nadat in 1848 de Grondwet was aangenomen, had hij geen zin meer in de troon. Toen hij uiteindelijk toch koning was, moest hij het gevecht aangaan met zijn vervelende minister Thorbecke, die de macht van de vorst nog meer wilde inperken. Hoewel hij niet tegen Thorbecke op kon, was zijn koningschap de eerste twintig jaar redelijk succesvol. Dat het daarna bergafwaarts ging was niet alleen de koning te verwijten.

HANS RENDERS

Jeroen Koch - Koning Willem I (1772-1843)
Uitgeverij Boom, Amsterdam, 700 blz., €39,90

Jeroen van Zanten - Koning Willem II (1792-1849)
Uitgeverij Boom, Amsterdam, 600 blz., €39,90

Dik van der Meulen - Koning Willem III (1817-1890)
Uitgeverij Boom, Amsterdam, 700 blz., €39,90